

VITA

A MŰSZAKI ÉS SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

A KÉT SZOMSZÉDVÁR: AZ ÜZEMI MŰSZAKI ÉS SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁR

EGYÜTTMŰKÖDÉS VAGY EGYESÍTÉS?

Az együttműködésről

Az együttműködés szorgalmazásának kérdése nem új. Mégis, felsőbb szerveink ösztönzése, módszertani útmutatása az általánosságokon ma sem jutott túl, legfeljebb néhány tetszetős vagy valóban hasznos formára mint példára, mutatott. Az együttműködésről szóló beszámolók általában a dolgok mélyéig sohasem hatoló, legtöbbször csak ötlet- és alkalmosszerűen jelentkező tények papírizú szépítgetése. Ha csak a felszínen akarnánk maradni mi is, eldicsekedhetnénk azzal, hogyan élünk az együttműködésnek azokkal a formáival, amelyekről a MUNKÁ ezévi áprilisi számában KISS Jenő ír; miként más műszaki és szakszervezeti könyvtárak, mi is megbeszéljük a beszerzéseket, vagy mi is folytatjuk azt a "meglehetősen általános gyakorlatot", hogy a szakszervezeti könyvtár a műszakiba és viszont a műszaki a szakszervezetbe irányítja az érdeklődő olvasókat. A kényszerűség bennünket is arra az útra visz, hogy a szakszervezeti könyvtár műszaki folyóiratokat és könyveket vegyen át letétként a műszakitól. Nem éreztük magunkat feltalálónak közös állandó és időszakos könyvkiállítások készítésekor, és akkor sem, amikor a szakszervezeti könyvtár megkapta a műszaki könyvtár tájékoztatóit, könyvjegyzékeit. Természetesnek vettük, hogy a műszaki könyvtár propagálja a szakszervezeti könyvtár rendezvényeit, vagy hogy az üzemi lap a két könyvtár múlt évi eredményeiről, problémáiról együttesen számolt be.

Az együttműködésnek bizonyára van még számos lehetősége. De a fennálló alapproblémát - a két külön könyvtár mindig csak két külön könyvtár, noha egy üzem érdekeit, közös célt szolgál - mindez nem oldaná meg, bármilyen ötletesek is vagyunk. Egy-két új ötletet találhatnánk más üzemeknél, de a többi azonos volna azzal, amit mi is csinálunk, vagy tervezünk. Az az érzésünk, hogy egy-két változat kivételével minden ezzel kapcsolatos írás csupán a módozatok ismételtetése lenne, a szerénykedve dicsekvő "nálunk" helymeghatározással.

Ha illúziókban ringatnánk magunkat az együttműködést illetően, jelen írásunk sem volna más, mint leplezett dicsekvés arról, hogy "ná-

lunk", a Csepel Autógyárban ez és ez így van, ezek és ezek a mi világrengető terveink.

Immár két éven át őszinte törekvéssel kerestük az együttműködés lehetőségeit. Rá kellett jönnünk, hogy félmegoldások a két könyvtár állandó, szervezett és maradandó, a közösség érdekeit célzó együttműködését ma már nem szolgálják. Egyre inkább azt vettük észre, hogy a két - bár külön feladattal megbízott, de lényegében azonos céllal épített, tehát nem ellenséges szomszédvár között le-leszakadó szükség-hidakat veregetünk végeláthatatlanul.

Az együttműködésnek említett formáival ma is élünk. De míg korábban ez megnyugtatót bennünket, s azt gondoltuk, hogy nálunk többé-kevésbé minden rendben van e téren, most, e felismerés után látjuk, hogy a megoldást ezen az úton nem lehet megtalálni. Végső soron a valóban eredményes együttműködésnek így - két külön könyvtár esetében - nincsenek meg a lehetőségei. Ezért is gyér az irodalma, ezért nem történik más, mint bizonyos lényegtelen részletkérdések ismétlése, variálása. Miből fakadt az együttműködés igénye? - tettük fel a kérdést magunknak. A válasz érdekes fejlődésre irányította figyelmünket. A felszabadulás után a gazdasági és társadalmi igényeknek megfelelően létrehoztuk külön utakon, sokszor egymástól függetlenül, a különféle könyvtári hálózatokat. Jelentőségük méltatására most nem térünk ki, mert nem tartozik a tárgyhoz. A hálózatok legkisebb egységei is működni kezdtek, egymástól teljesen függetlenül. Pl. a közéleti letéti könyvtár, az iskolai könyvtár, az állami gazdaság könyvtára, esetleg egy kisüzem vagy bánya szakszervezeti könyvtára, vagyis három, négy, esetleg öt könyvtár is egy faluban. Az üzemekben is két könyvtár: a műszaki és a szakszervezeti. Természetesen hamar kiderült: helytelen a könyvtárak mezev elkülönítése. A könyvtárak kinyújtották csápjaikat egymás felé, napirendre került az együttműködés kérdése és igénye. Napjainkban már a fejlődés iránya e könyvtárak összevonását hozza magával. Ahol ennek hasznosságát felismerik, s az adminisztratív akadályokat elhárítják, komoly sikereket érnek el.

Az egyesítés nemcsak községi viszonylatban hoz gyümölcsöző megoldást. KISS Jenő is azt írja említett cikkében, hogy az egyesítés kis- és középüzemekben - tehát bizonyos nagyságig - a műszaki és szakszervezeti könyvtárak együttműködésének legideálisabb formája, hozzátéve, hogy nagyüzemekben célszerűbb a külön könyvtár. Teljesen egyetértünk vele, s nagyon örülünk annak, hogy a SZOT illetékese így nyilatkozott. Valószínűleg nem íránk mi sem erről, ha a kérdés szak-könyvtári vonalon, az Országos Műszaki Könyvtárban, nem vetődött volna fel.

Egyetlen megszorításunk van csupán: üzemenként külön-külön kell megállapítani, hogy az együttműködés nem csupán töltőgetése-e a különállás támasztotta szakadéknak, s nem szerencsésebb megoldás-e az egyesítés. Így megtörjük a középüzem és nagyüzem közé húzott mester-séges választóvonalat, s a gyakorlati szükségesség figyelembevételével rugalmasan tudunk dönteni az együttműködés vagy egyesítés kérdéséről. Ilyen értelemben találjuk mi is az együttműködés legideálisabb megoldásának a Csepel Autógyárban a műszaki és szakszervezeti könyvtárak egyesítését.

Az egyesítésről
Az akadályokról és azok
kiküszöbölhetőségéről

Nagyon jól tudjuk, hogy az egyesítésnek, bármennyire is a legideálisabb megoldásnak látszik, sok anyagi, elvi, hálózati, szervezeti és nagyon sok adminisztratív akadály van. Azt is, hogy az adminisztratív kategóriákban gondolkodók számára, így olvasva is, egyenesen képtelenségnek tűnik. Ezért ismételten hangsúlyozzuk: nem minden műszaki és szakszervezeti könyvtár mechanikus összevonását kívánjuk. A saját viszonyainkból indulunk ki az akadályok elemzésénél is.

Ellenkezést válthat ki az egyesítés gondolata azokban, akiknek rossz tapasztalataik vannak a szakszervezeti könyvtárak rendezettségét illetően. Tény és való, hogy a korábbi években /s talán néhány helyen még ma is/ alacsony általános műveltséggel és csak alapfokú szakmai ismeretekkel rendelkező könyvtárosok látták el a szakszervezeti könyvtárak kezelését, s ez a szakszervezeti könyvtári munka minden területére rá is nyomta bélyegét. Ezzel kapcsolatban két megjegyzésünk van. Egyik: a SZOT igen erőlyesen és tapasztalható eredménnyel dolgozik azon, hogy a szakszervezeti könyvtárak szakszerűen működjenek. A zülalt szakszervezeti könyvtárak inkább csak a mult sötét emlékeként lebegnek a műszaki könyvtárosok szeme előtt. Másik: egy gyengébb könyvtárral való egyesülés esetén a cél nem a könyvtáron való segítés. Ez csak eszköz. A cél az üzem, a dolgozók jobb könyvtári ellátása. S ha valaki őszintén kívánja a cél elérését, az eszközöket - még ha fáradsággal is jár - használnia kell.

A helyileg való egyesítés látszik a legnehezebben megoldhatónak, mert ez anyagi akadályokba ütközik. Pedig ez az előfeltétel. Az egyesített könyvtár csak korszerű, a könyvtár kettős funkciójának kifejtésére alkalmas épületben vagy épületrészben helyezhető el. Az üzemi könyvtárak elhelyezése jelenleg nem a legjobb. Vagy a műszaki, vagy a szakszervezeti, vagy mindkettő küszködik szűkös viszonyaival. Szocialista fejlődésünk megköveteli könyvtárainktól, hogy az üzemek, a dolgozók egyre nagyobb igényeit elégítsék ki. Ez a könyvtárak helyzetének javítását teszi szükségessé. Tehát akár egyesítünk, akár nem, beruházást a könyvtárak mindenképpen igényelnek. Egyszerűbb és gazdaságosabb a könyvtáraknak végleges és korszerű elhelyezést biztosítani, mint éveken keresztül félmegoldásokra fordítani a pénzt. Sok helyen már az eddig eszközölt kétirányú és időnként történő részletbefektetések véglegesen megoldhatták volna a könyvtárak korszerű elhelyezését.

Az egyesített könyvtár helyi irányítása csak látszólagos akadály. Az üzemi és szakszervezeti vezetés ugyancsak érvényesülhet a könyvtár irányításában, mint a vállalat minden más területén. Ugyanez vonatkozik a fenntartási költségekre is, amelyeknek gazdasági hatásfoka - mivel az egyesítés számos párhuzamosságot kiküszöböl - egyébként jelentősen növekednék.

Az egyesített könyvtár vezetése és működése már részletes, a gyakorlat igazolta kidolgozás kérdése. Ajánlatos, hogy a könyvtár közös adminisztrációt végző dolgozói függelmileg - helyi megegyezés szerint - egy vezetés alá tartozzanak. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a két könyvtárvezető a maga területén azonos vezetői jogkörrel élvezzon, mert ezt megkívánja a más irányú képzettség, a két részleg

külön funkciója és az a körülmény, hogy mindegyik saját felsőbb szervének tartozik felelősséggel. A két irányból jövő felsőbb szakmai, módszerbeli irányítás kérdését sem tartjuk megoldhatatlannak. Megvalljuk őszintén, olyan kérdést pl. hogy melyik szervnek küldje az egyesített könyvtár a statisztikai jelentést, sem az üzem, sem az olvasók, tehát a könyvtár szempontjából, nem tartunk fontosnak.

Az elhelyezés szempontjainál mind a vállalat, mind a dolgozók érdekeit számbavéve, minden kétséget kizáróan a gyáron belüli elhelyezést tartjuk szükségesnek. A kölcsönzési időt a munkafegyelem kívánalmait szerint lehet szabályozni. A délutáni és esti órákban olvasótermi és tanulószobai szolgálatot is lehet tartani, amely eddig ugyasólván megoldhatatlan volt.

Az előnyökről és lehetőségekről

Nem soroltunk fel minden akadályt, amely az egyesítés előtt tornyosul.

Előre nem is ismerhetjük fel valamennyit.

A különböző rendű és nagyságú akadály mögött azonban mégsem tudjuk meg nem látni az olvasó dolgozó embert, akinek segítése vetette fel bennünk tulajdonképpen az egyesítés gondolatát.

A szocializmus építéséhez sokoldalú műveltséggel rendelkező emberekre van szükség, akikben a szakmai tudás és az általános műveltség harmónikus egységben van. Ujabban a szocialista brigádokba tömörült dolgozók törekednek a legintenzívebben arra, hogy ezt a szocialista embertípust önmagukban kialakítsák. Éppen az ő részükről vetődött fel egészen konkrétan a két könyvtár egyesítésének igénye. "Nekünk szakmailag és az általános műveltség terén egyaránt kell fejlesztenünk magunkat, miért kell ehhez két könyvtárba járnunk, miért nem kapunk meg mindent egy helyen?" - tették fel a kérdést. És ez a kissé banális ható jelszó: "Mindent egy helyen!" mennyi - a lényegre ható - praktikus eredményhez vezetne!

Ne szépítsük a valóságot: a szocialista embertípus kialakítása nem könnyű dolog, s a két könyvtár "különélése" megakadályozza a könyvtárosokat abban, hogy az egész embert lássák. Így csak legfeljebb statisztikailag állapíthatják meg, hogy a fizikai és adminisztratív dolgozók nehezen törnek utat a szakismeretek terén, s hogy technikusainknál, mérnökeinknél a szakmai műveltséggel nincsen egy szinten az általános műveltség. Véleményünk szerint a technokratikus gondolkodás veszélye, ha nem is társadalmi méretekben, nálunk is felütheti a fejét, s ennek rendkívül hatásos ellenszere volna az olyan egyesített könyvtár, amely egy helyről, egy kézből kínálná a szakmai és általános, tudományos és művészeti ismereteket a dolgozóknak. Jelenleg az egyes embereknél az általános műveltségben való gyarapodást csak a szakszervezeti könyvtár tudja úgy-ahogy figyelemmel kísélni, a szakmai ismeretekben való haladást pedig csak a műszaki könyvtár. De hogy a kettő összhangban van-e egymással, annak ellenőrzésére ilyen körülmények között nincsen mód. Ez az az alapvető szükségesség, amely a két könyvtár egyesítését elengedhetetlennek tartja.

Akkor, amikor a két típus a szocialista társadalom belső egységéből és annak célkitűzéseiből jött létre, amikor mindkettőnek alap-

ja a szocialista termelés - és annak egyre fejlettebb színvonalra való emelése -, amikor mindkettőnek feladata a vállalat összes dolgozó általános szocialista kultúrájának, politikai tájékozottságának, szakmai tudásának emelése a vállalat, a népgazdaság és saját szellemi és életszínvonalának érdekében, akkor nem indokolt ennek az individuaista vonásokat mutató különállásnak fenntartása.

Gyakorlatilag üzemünk részére olyan könyvtárat tartunk célszerűnek és szükségesnek, amely a vezetés, a raktározás, a kölcsönzés, a műszaki tájékoztatás és információ, a fordítás, a szabadpolcos közművelődési részleg, műszaki kabinet, kiadványok rendezése, kutató és tanulószoba és könyvkötés működését és kívánalmait a szükséges melékelyiségekkel együtt biztosítja. Ezek részleteire való kitérés most nem indokolt, és a felsorolt igények sem kialakultak. Elvi elhatározás esetén ugyanis alapos és átgondolt, a kor szellemének és ízlésének megfelelő, ugyanakkor a közös és az elhatárolt funkciók ellátására legalkalmasabb helyiség megtervezése lenne szükséges.

Nem lehet kétséges, hogy a két könyvtár ilyen jellegű helyi egyesítése tág teret nyitna az együttműködésre a könyvtári munka egész területén. Egy ilyen üzemi könyvtárban a két könyvtár személyi apparátusának párhuzamos munkája helyett szerencsés és gyümölcsöző egyesítést és újrafelosztást nyerne az előszerzeményezés, szerzeményezés, leltározás, címfelvételezés, katalogizálás, kölcsönzés, statisztika és nem utolsósorban az olvasószolgálat és propaganda. Az az energia, amely a mostani párhuzamos munkák egyesítése révén felszabadulna, a munka színvonalasabbá tételét és új feladatok ellátását tenné lehetővé. Nem kívánjuk végigvenni a könyvtári munka valamennyi ágazatát. Meggyőződésünk, hogy mindaz, ami a különállás és együttműködés esetében sokszor erőltetett, ötletszerű, szubjektív és korlátozott, itt korlátok nélkül a legmélyebb és legcélravezetőbb tartalmat kapná meg.

Nem merithettük ki a tárgyat, mert - ismételjük - csak saját viszonyainkból, körülményeinkből indultunk ki. Ugy gondoljuk azonban, hogy elképzeléseink általánosíthatóak, módosíthatóak, és ezért alkalmas nyújtanak a vitára. A vita során pedig érvek és ellenérvek tüzésben kikristályosodhat, és teljessé válhat az egész problémakör.

Ezt az újszerű könyvtár típust mintakönyvtárként kellene kezelni. Legyen mintaszerű a könyvtár helyisége, berendezése, mindkettő az esztétikai és gyakorlati követelményeknek teljes mértékben feleljen meg. Legyen mintaszerű az állománya, legyen mintaszerű a könyvtár munkája.

Az MSZMP VII. kongresszusa által kitűzött feladatok nyomán megszülettek "a könyvtárügy második öt éves tervének irányelvei", amelyek a szorosabb könyvtári együttműködést és ennek függvényében a könyvtárak önköltségének csökkentését, igen fontosnak tartják. E célok elérését az egyesítés - a helyi adottságok és lehetőségek figyelembevételével, alapos módszertani előkészítéssel - megoldandó.

A Csepel Autógyár műszaki és szakszervezeti könyvtárosai szívesen vállalnák az uttörők fáradtságos, de szép munkáját.

HEGYI Nándor - MÁTÉ György

= 0 =

EGY LÁTVÁNYOS LÁTSZATMEGOLDÁS ELLEN ...

Hozzászólás HEGYI Nándor és MÁTÉ György cikkéhez

Bevezetőben meg kell említenünk, hogy véleményünk szerint a szakszervezeti könyvtárak és üzemi műszaki könyvtárak együttműködésének, különösen pedig egyesítésének problémája jószerivel álprobléma. A kérdés lényege nem a szervezeti vagy akár az együttműködési formákban rejlik, hanem abban, hogy mi a közös a két könyvtár típus feladataiban. A későbbiekben még rátérünk arra, hogy a két könyvtár feladatai lényegében más, ha van is munkájuknak olyan határterülete, ahol szükséges az együttműködés, helyesebben egyes feladatok megosztása. Ugy gondoljuk, hogy csak akkor beszélhetünk a két könyvtár különállásának "problémájáról", ha előbb megvizsgáljuk, hogy mik lennének azok a kérdések vagy feladatok, amelyek a "problémát" valóban problémává teszik.

A "közös feladat" A címben említett cikk szerzői lényegében azzal indokolják a két könyvtár általuk javasolt szervezeti egyesítését, hogy "a szocializmus felépítéséhez sokoldalú műveltséggel rendelkező emberekre van szükség ... a két könyvtár "különélése" megakadályozza a könyvtárosokat abban, hogy az egész embert lássák ... a fizikai és adminisztratív dolgozók nehezen törnek utat a szakismeretek terén ... technikásainknál, mérnökeinknél a szakmai műveltséggel nincs egyszinten az általános műveltség". Mint ebből az idézett részből világosan kiderül, a szerzők az egységes műveltség megszerzésében, vagyis a fizikai és adminisztratív dolgozók műszaki tudásának növelésében, illetve a technikusok és mérnökök általános kultúrájának emelésében látják a probléma lényegét.

Meggyőződésünk szerint ez a probléma nem kapcsolódik teljes egészében a két üzemi könyvtári típus kérdéséhez. A gyakorlat józan ismeretében világos, hogy mérnökeink és technikusaink - akik a cikk álláspontjából következően elég műszaki könyvet olvasnak, de nem szereznek kielégítő általános műveltséget - semmivel sem válnak egységesebb kultúrájúvá akkor, ha egy új gyártmányfajta bevezetéséhez irodalmat keresve egyidejűleg fellelhetik a könyvtárban az egész világirodalmat Homérosztól Dürrenmattig. Nem azon mulik, hogy műszaki értelmiségünk általános műveltsége elmélyül-e, hogy az áruházi "mindent egy helyen" jelszó jegyében a műszaki könyvtári vagy akár dokumentá-